

Piyasanın Ağababaları

Yusuf Şahin

Prof. Dr. | Karadeniz Teknik Üniversitesi, Öğretim Üyesi

liberal düşünce, Yıl 17, Sayı 67, Yaz 2012, s. 123-125

Piyasa, insanların hayatını kolaylaştıracak, daha anlamlı hâle getirecek fırsatların tâkip edildiği bir keşif süreci. Bu keşif sürecindeki en önemli rehber de üretilen malın fiyatları. Ama modern devlet, bu keşif sürecini iki şekilde baltalayabiliyor: Birincisi, doğrudan doğruya bir alanı piyasaya kapatarak, ikincisi de belirli bir alanı katı bir şekilde düzenleyip kontrol ederek. Birinci türden devlet müdahalelerinin azaldığı, örneğin, özelleştirmelerle devletin pek çok sektörden çekildiği görülmektedir. Bu oldukça sevindiricidir. Ama bu bizi, bir rehavete sürüklememelidir. Zira devlet, daha sinsî yollarla her gün daha fazla hayatımıza karışmanın mazeretlerini ve yollarını bulmakta zorluk çekmemektedir. İşte bu yazıda, bu yollardan sâdece birine, meslek kuruluşları yoluyla piyasaların sıkı bir şekilde kontrol edilmesine değinilecektir.

***

Meslek kuruluşlarına mensup birine “Bu meslek kuruluşları ne işe yarar?” diye sorsanız, ilk başta, “Sâdece aîdat toplamaya yarar” diye cevap verme ihtimâli oldukça yüksektir. Ama “O zaman bu meslek kuruluşlarını kaldırmak lâzım!” deseniz, aynı kişi, “Hayır, bu meslek kuruluşu olmasa...” diye devam eden cümlelerle meslek kuruluşlarının ne kadar gerekli olduğuna dâir bir güzelleme yapacaktır. Peki, neden?

***

Rekabet, piyasadaki aktörleri terbiye eden önemli bir olgudur. Eğer piyasa rekabete açık bir piyasaysa tek bir kişinin piyasayı manipüle etmesi mümkün

olmayacaktır. Oysa meslek kuruluşları daha baştan piyasaya giriş ve çıkışı sınırlandırarak serbest bir piyasa oluşumuna ve fiyatların bu rekabet ortamında kendiliğinden oluşmasına mâni olmaktadır. Bundan en fazla zarar görecektir olanlar da tüketicilerdir. Örneğin, bugünkü hâliyle pek çok diş hekimi piyasada iş yapabilmekte ve yaptığı iş karşılığında da bağlı olduğu odanın belirlediği fiyatlardan muayene ve tedavi ücreti almaktadır. Bir diş hekimi, daha fazla tercih edildiği ve üstelik daha yüksek ücret ödemeye razı müşterileri de bulunduğu hâlde ilgili odanın belirlediği ücretten daha yüksek ücret alamaz. Terside doğrudur. Örneğin bir berber, bağlı olduğu odanın koyduğu yasağa rağmen pazar günü saç tıraşı yapamaz. Yaparsa bunun bedelini öder. Bundan en fazla kim zarar görmüş olur? Hiç kuşkusuz, hafta içi saç kestirmeye vakit bulamamış tüketiciler.

Rekabetin olmaması, hem fiyatların düşmesine mâni olur hem de hizmet kalitesinin düşmesine yol açar. Zira müşterisi arttığı hâlde hizmet sunanların artmadığı bir sektörde pasta büyüyecek, fiyatlar sâbit ve ilâve gelir garanti olacağından, hizmetin kalitesini artırmak için bir yatırım yapmak gerekmecektir. Örneğin, daha iyi avukat olduğum için bana gelecek olan birinden daha yüksek ücret isteyemeyeceğimden dolayı, vasat bir avukat olmayı tercih edeceğim.

***

Pratikte değişik meslek kuruluşlarına mensup olanların müşterilerine göre bir fiyat farklılaştırmasına gittikleri bilinmektedir. Ama bu fiyatlar, kâğıt üstündeki fiyatlardan farklıdır. Aslında daha düşük bir ücret aldığı hâlde faturayı yüksek kesen veya daha yüksek ücret aldığı hâlde faturayı daha düşük kesen meslek mensuplarıyla karşılaşmak mümkündür. Bu kişiler, ortadaki çarpıklığı da bilirler. Ama yine de iş meslek kuruluşlarının kaldırılması tartışmasına geldiğinde duraksarlar. Zira meslek kuruluşları, mensupları için korunaklı bir alan yaratır.

***

Bir an, dolmuşçuluk sektöründe serbest bir piyasanın olduğunu varsayalım. İsteyen, istediği saatte, istediği büyüklükteki bir araçla dolmuşçuluk yapabiliyor. Müşteri kapmanın iki tane yolu olacaktır: Birincisi, fiyatların aşağıya çekilmesi, ikincisi kalitenin artırılması. Örneğin, hâlen 2 TL'ye gidilen bir mesafe, belki de 1 TL'ye gidilebilir hâlde gelecektir. Ayrıca, yolcuları çekmek için bazı araç sâhipleri, kablosuz internet bağlantısı, sabahları börek ikramı gibi ilâve tedbirler alacaktır. Bugün pek çok araç için geçerli olan "döküntü" olma hâli son bulacaktır.

Aslında burada bahse konu durum, havacılık sektöründe son on yılda yaşanan ve olmaz denilenin olabildiği bir durumdur. 2003 yılında Trabzon-Ankara arası gidiş geliş ortalama 300 TL idi. Şimdi aynı mesafeyi 110 TL'ye uçmak mümkün. Yine, eski mâliye kitaplarında posta ve telgraf hizmetlerinin tam kamusal mallar arasında sayıldığı görülür. Bugün özel kargo şirketleri, PTT'den daha hızlı hizmet sunmaktadır. Mektup içinse ayrı bir teşkilâtın gerek olmadığı bir noktaya gelinmiştir.

Meslek kuruluşlarıyla ilgili daha büyük bir sorun da odaların meslek mensupları adına kamuoyuna açıklama yapabilmeleri, sanki söz konusu odaların tek bir görüşünün var olduğu izlenimini verebilmeleri. Gerçeğin böyle olmadığını hepimiz biliyoruz. Bugün örneğin bir baronun yönetiminde sosyal demokratlar var diye, bütün avukatların sosyal demokrat olduğu söylenemez; yönetimin Kemalistlerin elinde olması durumunda da aynı değerlendirme geçerlidir.

Daha da ilginç olan şey şu: Bir meslek mensubu, bir odaya mensup olmaksızın niçin işini gücünü yapamasın? Diyelim ki bir odaya mensup olması gerekiyor. Niye ille de bir tek odaya mensup olmak zorunda? Daha da vahimi, bu odaların kamusal bir yetki kullanmasına ne gerek var?

***

Devlet, "ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün" oluşturmakta, bütün sektörleri "odalar" vasıtasıyla kendi bünyesine katmakta, vatandaşın bir kısmı "devlete kapak atarak", bir kısmı da odalar vasıtasıyla "fena fid-devlet" olmak isteyerek yolunu bulmak peşindedir.

Bu ülkenin asıl meselesi, kendi ayaklarının üzerine duracak nesillerin yetiştirilmesi/yetiştirilmesi meselesidir. Gerisi, laf-ü güzaftır.